

Gravlev 30. november 2023

Til:

Realdania, Folketinget, Augustinus Fonden, Rebild Kommune, Aalborg Kommune, Nordea-fonden, Spar Nord Fonden, Sparekassen Danmark Fonden Himmerland, Region Nordjylland og Slots- og Kulturstyrelsen.

Regnskab og afrapportering for opførelsen af Koldkrigsmuseet REGAN Vest

Ejendomsfonden REGAN Vest godkendte på sit bestyrelsesmøde 16. november 2023 regnskabet for opførelsen af Koldkrigsmuseet REGAN Vest – se vedlagte reviderede og underskrevne projekt- og byggerenskab for Ejendomsfonden REGAN Vest for perioden 9. maj 2019 til 10. november 2023.

Medlemmer af Ejendomsfonden REGAN Vests bestyrelse: Formand Charlotte Larsen, Rebild Kommune (før december 2020 Claus Holm); næstformand Per Lyngby, Nordjyske Museer (før juni 2020 Leif Sondrup); bestyrelsesmedlem Mogens Bo Knudsen, udpeget af Rebild kommune og bestyrelsesmedlem Jens Böhme udpeget af bestyrelsen. Alle foto © Lars Horn, Baghuset.

Indledende fase

Nordjyllands Historiske Museum – senere Nordjyske Museer blev i 2012 med Slots- og Kulturstyrelsens mellemkomst involveret i arbejdet med åbning af Regeringsanlæg Vestdanmark (REGAN Vest) for offentligheden. Naturligvis var det første besøg i bunkeren overvældende, men da oplevelsen havde sat sig meldte overvejelserne sig, om det overhovedet var muligt at etablere offentlig adgang til bunkeren.

Det stod hurtigt klart, at der var to veje at gå med hensyn til offentlig adgang til bunkeren – fri eller styret adgang. De væsentligste argumenter for, at valget faldt på den styrede adgang med guidede rundvisninger, var, at man herved kunne sikre bunkerens autenticitet samt at guiderne kunne fungere som redningspersoner i tilfælde af en nødsituation. I realiteten udelukkede fredningen af REGAN Vest i 2014 publikums fri adgang uden guider. Sikringskravene ved fri adgang ville nemlig i forhold til fredningen medføre alt for omfattende indgreb i bunkeren. Adgang med guidede rundvisninger var imidlertid en meget omkostningstung løsning, og spørgsmålet blev derfor, om Nordjyske Museer kunne skabe et driftsgrundlag for modellen.

I denne indledende fase blev der opnået en række bevillinger til dokumentation og registrering af anlægget (Slots- og Kulturstyrelsen), forprojekt (Aalborgsamarbejdet), forprojekt (Regionale udviklingsmidler), dokumentation af immateriel kulturarv (Slots- og Kulturstyrelsen), forprojekt (Rebild Kommune).

Inden etablering af Koldkrigsmuseet REGAN Vest – rydning af grunden påbegyndt.

Beredskabsforlig og fredning

I forbindelse med en aftale 12. december 2012 om redningsberedskabet i 2013 – 2014 mellem regeringen (Socialdemokratiet, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti) samt Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti, blev det besluttet helt at skrive REGAN Vest ud af beredskabet. Bunkeren havde fra 2003 været i "dvaledrift". Spørgsmålet om anlægget skulle rømmes og spærres af, som man havde gjort med Gurre-bunkeren på Sjælland, eller om man skulle åbne herlighederne for offentligheden, blev derfor aktuelt.

Lokale ildsjæle centreret omkring Rebildcentret havde i en kort årrække arbejdet på at bunkeren skulle overdrages til private aktører, som ville omdanne den til en turistattraktion. Slots- og Kulturstyrelsen fandt imidlertid, at de bygnings- og kulturhistoriske værdier var af en så stor kaliber, at REGAN Vest burde sikres for fremtiden. En fredning (17. juni 2014) af hele bunkeranlægget, synlige spor i terræn, redskabsskur og maskinmesterbolig var derfor næste logiske skridt.

Fra afgørelsen om fredning af Regeringsanlæg Vest, Røde Møllevvej 22, 9520 Skørping kan man blandt andet læse:

Kulturstyrelsen har besluttet at frede "Regeringsanlæg i Vestdanmark", forkortet REGAN Vest, (1963-68 af Forsvaret Bygningstjeneste) besøgende af det underjordiske anlæg med indgangsparti, to udstødningstårne, to indsugningstårne og nødudgang over jorden, tjenestebolig med garage/udhus og havemur (1965 af Forsvarets Bygningstjeneste), til- og frakørselsvej til anlægget, den indhegnede forplads med perimeterhegn og låger, porttelefon og trappe fra tjenesteboligens have til indgangen, Røde Møllevvej 22, 9520 Skørping, matr.nr. 7k, 7s, 81, 8k, 8q, 8s, 8t og 8z, Oplev By, Gravlev, Rebild Kommune.

De bærende fredningsværdier knytter sig til REGAN Vests hovedstruktur, inkl. betonkonstruktionerne over jorden. Desuden er alle installationer, der relaterer sig til anlæggets overlevelse og selvforsyning, dvs. ventilations- og filter- anlæg, gastætte døre, strøm- og vandforsyning, samt det nagelfaste inventar i køkkenafsnittet, spise- og opholdsstuerne og i det store situationsrum bærende fredningsværdier. Endelig er den oprindelige materiale- og farveholdning samt skiltningen overalt en bærende fredningsværdi.

Som noget usædvanligt blev også interiører og løse genstande omfattet af fredningen:

Desuden er løst inventar aldrig omfattet af en bygningsfredning. I dette særlige tilfælde anbefaler Kulturstyrelsen dog, at det i videst muligt omfang søges bevaret i anlægget.

Slots- og Kulturstyrelsens begrundelsen for fredningen af anlægget er dets:

... fremragende arkitektoniske og navnlig kulturhistoriske værdier, der kan begrunde fredningen af et bygningsværk yngre end 50 år.

Formålet med fredningen er at sikre et af landets mest markante og betydningsfulde monumenter fra Den Kolde Krig.

Desuden anbefalede Slots- og Kulturstyrelsen:

... at møbler og andet løst inventar i videst muligt omfang søges bevaret i anlægget som del af den samlede fortælling. Kulturstyrelsen anbefaler endvidere, at de nye vinduer i villaens

sydgavl samt i garagebygningen på længere sigt udskiftes til vinduer af samme type som de oprindelige

Fredningen af REGAN Vest var relativ restriktiv, og den fulgte således ikke de lokales ønsker om i formidlingsøjemed at tillade nedbrydning af skillevægge og fjernelse af inventar. Med andre ord cementerede fredningen, at offentlighedens adgang kun kunne foregå ved guidede rundvisninger med så lille indgreb i både bunkerens konstruktioner og inventar som overhovedet mulig.

Fremtidig drift og fondsarbejde

I 2015 barslede en tværministeriel arbejdsgruppe med en rapport om mulighederne for overdragelse af REGAN Vest og den fremtidige drift heraf til Nordjyske Museer. En væsentlig delrapport var Seismonaut og Nordjyske Museers estimer for besøgstal og økonomi i den fremtidige drift. Foruden Nordjyske Museer bestod arbejdsgruppen af Beredskabsstyrelsen (daværende forvaltere af REGAN Vest), Naturstyrelsen (kommende ejer af arealerne ovenover REGAN Vest), Slots- og Kulturstyrelsen (den styrelse Nordjyske Museer refererede til), Rebild Kommune (hvori såvel REGAN Vest som Nordjyske Museer var beliggende). Arbejdsgruppens rapport udgjorde tillige grundlaget for en fireårig (2017-2020) driftsbevilling på 2,6 mio. kr. årligt på Folketingets Finanslov 2017. Driftsbevillingen blev gentaget for en toårig periode (2021-2022) på Folketingets Finanslov 2021 og igen på Folketingets Finanslov 2023-2024. Samtlige Folketingets partier stod bag bevillingerne. Fra Rebild Kommune var der med årlige driftsbevillinger på 0,5 mio. kr. ligeledes fra 2017 opbakning til projektet. Arbejdet frem til åbningen, der på dette tidspunkt blev vurderet til at kunne finde sted i 2020, gik dermed for alvor i gang. Nu manglede blot finansieringen af anlægsudgifterne.

I slutningen af 2017 finansierede Slots- og Kulturstyrelsen en stor del af samlingsgennemgangen - af genstande tilknyttet Regeringsanlæg Vestdanmark (REGAN Vest), som det hed i ansøgningen. Gennemgangen, der omfattede registrering i det museale system SARA samt fotodokumentation, var væsentlig at gennemføre før håndværkere og andre rykkede ind i bunkeren for at foretage de nødvendige omdannelser relateret til at skabe offentlig adgang. Med disse registreringer kunne museet, efter endt arbejde i bunkeren gendanne de enkelte rums originale inventar og indretning.

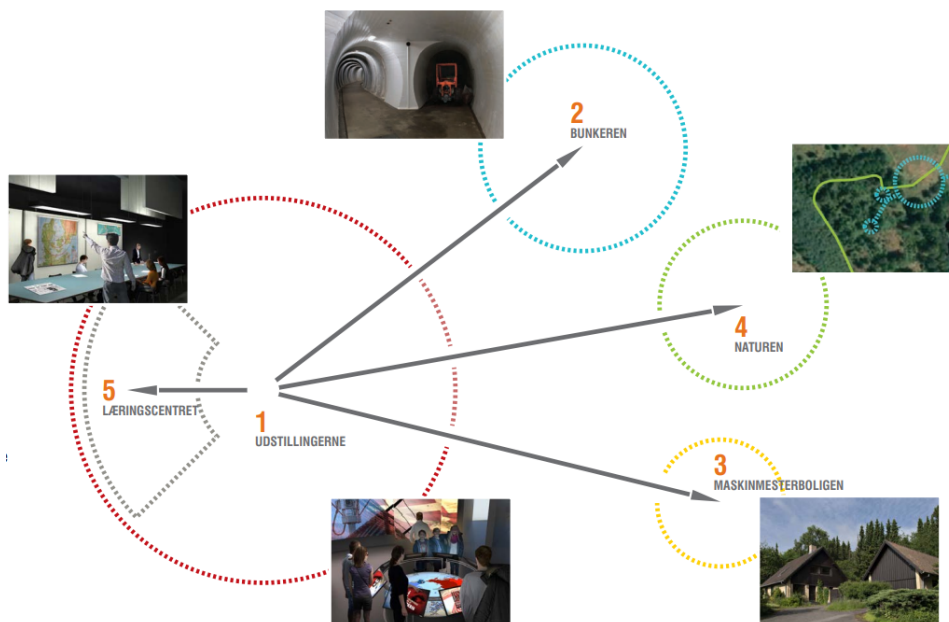
Det skulle hurtigt vise sig, at fondene foruden en driftsbevilling også gerne så en medfinansiering af anlægsudgifterne fra Folketinget. Herfra var der igen opbakning fra samtlige partier, og Kulturminister Mette Bock kunne 19. december 2018 underskrive en statslig anlægsbevilling på 20 mio. kr., som blev fordelt på Folketingets Finanslov 2019 og 2020.

Forprojekt

I 2018 kunne Nordjyske Museer med en bevilling fra Region Nordjyllands Udviklingsmidler gå i gang med at konceptudvikle den samlede oplevelse på det kommende Koldkrigsmuseum REGAN Vest. Til opgaven valgtes Kvorning Design og Kommunikation, der i samarbejde med museets medarbejdere udviklede en oplevelse indeholdende fem elementer.

- 1) Udstillinger i velkomstbygningen
- 2) Guidet tur i bunkeren
- 3) Adgang til den genindrettede maskinmesterbolig
- 4) Stier i terrænet over bunkeren, hvor man med skilte formidler bunkeren, der er beliggende 60 meter under jordoverfladen.
- 5) Læringscentret

På dette grundlag blev et bredt udvalg af danske fonde ansøgt om anlægsmidler. For alle museale udviklingsprojekter er de danske fonde en meget væsentlig og vidende medspiller. Fondene leverer ikke blot økonomi til projekterne, men fondenes medarbejdere bidrager også med deres erfaring og viden til at kvalificere projekterne.

Koncept for Koldkrigsmuseet REGAN Vest (Kvorning Design og Kommunikation).

Overdragelse af REGAN Vest til Nordjyske Museer

Efter fredningen i 2014 påbegyndtes dialogen mellem Nordjyske Museer og Beredskabsstyrelsen om overdragelsen af REGAN Vest. På grund af omstruktureringer i Beredskabsstyrelsen overgik bunkeren i 2015 til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse (FES), med hvem dialogen fortsatte.

I forbindelse med overdragelsen skulle anlægget værdisættes. Arealerne ovenover bunkeren skulle overdrages til Naturstyrelsen, så de blev en del af statskovene i Rold Skov. Overdragelsen til Nordjyske Museer omhandlede således blot omtrent 2 hektar jord omkring bunkerens indgangsparti, maskinmesterboligen og arealet vest herfor.

Efter flere møder og besigtigelser udfærdigede FES i september 2017 et udkast til en brugsretsaftale. Den indeholdt krav om, at alle installationer skulle holdes i en stand, så forsvaret i en eventuel krisesituation med kort varsel kunne overtage anlægget fuldt funktionsdygtigt. Dette ville betyde, at alle militære og civile kommunikationssystemer skulle opretholdes samt at forsyningsystemer, herunder de store dieselgeneratorer og vandværker, skulle være driftsklare. Hvor gerne man end ville, måtte Nordjyske Museer meddele, at det havde man hverken kompetence eller økonomisk mulighed for at kunne efterkomme.

I november 2018 blev et nyt udkast til overdragelsesaftale underskrevet af Nordjyske Museer, hvorefter det kunne forelægges Folketingets Finansudvalg. Aktstykke om afståelse af REGAN Vest nåede imidlertid at komme på Finansudvalgets dagsorden fire gange, inden det endeligt blev vedtaget marts 2019. FES underskrev straks herefter 22. marts 2019 aftalen, og Nordjyske Museer kunne nu frit råde over anlæg, bolig og udmatrikulere arealer under de retningslinjer og begrænsninger, som fredningen fastlagde. Byggeprojektet kunne påbegyndes. I februar 2021 blev overdragelsen tinglyst.

Som ”opvarmning” til åbning af Koldkrigsmuseet REGAN Vest var tidligere udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen i november 2019 i REGAN Vest og tryllebandt efterfølgende en fyldt sal på Hotel Comwell Rebild Bakker med sine oplevelser fra den kolde krig. I samme foredragsrække deltog også generalløjtnant Keld Hillingsø, MF Frank Aaen, tidligere energiminister Poul Nilson og tidligere udenrigsminister Holger K. Nielsen med hver deres syn på den kolde krig.

Lokalplan

Arbejdet med lokalplanen blev gennemført i to tempi – en rammelokalplan, der regulerede de 27 hektar, som udgjorde arealerne omkring REGAN Vest og en lokalplan, som omfattede opførelsen af nybygningen. Rammelokalplanen, der omfattede arealer, som ikke før havde været underlagt planloven, blev ansøgt marts 2017 og vedtaget i Rebild kommune februar 2019. I denne periode blev der udarbejdet en detaljeret miljøredegørelse, hvori man blandt andet vurderede nærheden til Natura 2000-arealer, EU’s Habitatsdirektiv, §3-beskyttede naturtyper, naboforhold og trafikforhold.

Især flagermus, som overvintrer i indgangs- og nøddugangstunnelen, viste sig at give begrænsninger for anvendelsen af bunkeren. Alle flagermus er fredede, men der er forskel på fredningen af de forskellige flagermusarter, hvorfor en årlig optælling og artsbestemmelse i februar var en betingelse for den fremtidige drift. Et vilkår for driften er ligeledes, at bunkeren ikke kan holde åbent for offentlige rundvisninger pga. flagermus hvert år i december og januar. Flagermuspopulationen blev i det første år 2017 talt til 250 individer, men er i 2023 steget til 350 individer.

Rammelokalplanen gav plangrundlaget for at ansøge om byggetilladelse til at omdanne bunkeranlægget til museum med offentlig adgang og til at ændre anvendelse af maskinmesterboligen fra bolig til udstillingsbygning med offentlig adgang. Dette gav imidlertid en ny og væsentlig udfordring, for med den modtagne byggetilladelse skulle bunkeren nu leve op til det gældende bygningsreglement og tilhørende krav om brandsikring. Lokalplan 310 blev vedtaget af Rebild Kommune med retsvirkning fra 1. september 2020.

Flagermus hygger sig – den ikoniske indgangstunnel hvori mange flagermus overvintrer.

Brandstrategi

REGAN Vest blev i 1960'erne bygget med det formål at beskytte regent, regering, embedsmænd og nødvendigt driftspersonel i en situation, hvor man skønnede det nødvendigt, at forflytte regeringsførelsen hertil. Den 5.500 m² store atomsikre bunker kunne i sine 240 rum huse omtrent 350 personer.

Bunkeren var ikke opført efter datidens bygningsreglement, men derimod sikrede tidens mest avancerede udstyr beboernes overlevelse under de mest ekstreme vilkår. Alt sammen forhold, som langt fra opfyldte de lovmæssige krav til i 2023 at give adgang for offentligheden til anlægget. En primær opgave blev derfor opfyldelse af bygningsreglement 2015 med dets krav til isolering, brandsikring, indeklima, afløb, sanitet, energiforbrug, indretning, tilgængelighed og meget mere.

Da REGAN Vest er fredet, er mange af de fundne løsninger specialdesignede og samlet i brandstrategien samt godkendt af Slots- og Kulturstyrelsen inden implementering. De valgte løsninger er søgt skjult og indarbejdet i bygningen så godt som overhovedet muligt. Ventilationskanalernes nye brandspjæld kan man ikke se, hvorimod de, der kendte anlægget før projektet, formodentlig kan se, at f.eks. brandadskillelsen for hver kvarte ring er etableret med nye døre, der dog ligner og falder i et med de oprindelige. Alle disse nødvendige ændringer skulle ikke blot af hensyn til fredningen skjules så godt som muligt. En pointe i sig selv var at bevare bunkerens autenticitet, der var kernen i det produkt, som museet ønskede at give publikum.

For at opnå en ibrugtagningstilladelse til bunkeren var brandstrategien afgørende. Denne blev til i et tæt samarbejde mellem Rebild Kommune, Nordjyllands Beredskab, brandrådgivningsfirmaet Igniz samt Nordjyske Museer.

I strategien for redning af personer i bunkeren arbejdede man indledningsvis med at skabe et såkaldt Emergency Shelter i bunkerens kantine. Formålet var at skabe et sikkert opholdsrum for besøgende i bunkeren, hvortil de kunne rede sig i tilfælde af f.eks. brand, hvis udgang gennem bunkerens ikoniske indgangstunnel var spærret. Emergency Shelteret var et godt og sikkert alternativ til at grave en tunnel ind til bunkeren og dermed ødelægge dens autenticitet.

Af forskellige årsager ændrede Nordjyllands Beredskab imidlertid sin positive indstilling overfor denne løsning, hvorfor et alternativ måtte opfindes, hvis ikke den ødelæggende tunnel skulle blive resultatet. Løsningen blev montering af et nødhejs i det ca. 1 X 1 meter store og 60 meter dybe firkantede friskluftsindsugnings-/nøddgangsør i den fjerneste ende af bunkeren. Nødhejsset befinder sig i den fjerneste ende af bunkeren, hvor man med tryk- og gasdøre kan lukke hermetisk af til resten af bunkeren. Med det specialdesignede nødhejs vil de 65 personer, som jf. brandstrategien må opholde sig i bunkeren ad gangen, kunne være oppe ved jordoverfladen i løbet af ca. en time.

Et andet krav i brandstrategien var etablering af automatisk brandventilation. Bunkerens eksisterende ventilationssystem kan kun recirkulere luft og supplere med friskluft, men ikke lukke røgluft ud. Løsningen

blev at bore to skorstensrør - et til hver ring - de ca. 60 meter fra bakketoppen til bunkeren samt at etablere ventilationsriste for hver kvarte ring. Med blandt andet disse teknisk uhyre udfordrende, installationer kunne Nordjyllands Beredskab godkende bunkeren til offentlig adgang for 65 personer ad gangen.

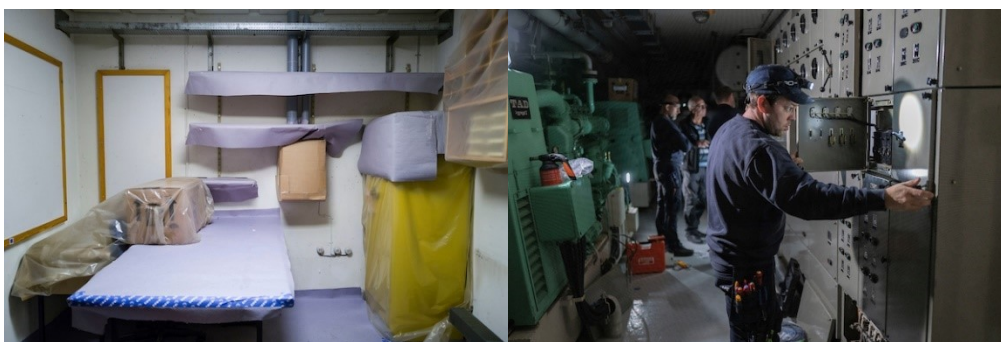

Boring af skorsten til bunkeren – Hejs sænkes ned i bunkerens nødudgang.

Arbejderne i bunkeren

Af den samlede anlægssum på rundt regnet 82 mio. kr. er omtrent 20 mio. kr. anvendt til ikke mindst brand- og redningsinstallationer i bunkeren. Ligesom også udskiftning af en række forældede installationer som blandt andet ventilationsanlæg, elinstallationer, vandforsyning, opvarmning og lysstofarmaturer har kostet en del midler.

Hovedentrepriserne i arbejderne i bunkeren blev efter udbud i december 2019 tildelt (vindende firma): Hovedentreprenør og VVS (DTEK), EL og CTS (KT Elektrik), ventilation (Lillegården Ventilation), bygningsarbejder (Aarestrup Tømrerforretning A/S). Derudover blev der indgået aftal om skorstens-/brøndboring (S.P. Brøndboring), hejs (Alimak A/S), Bygherrerådgiver (COWI).

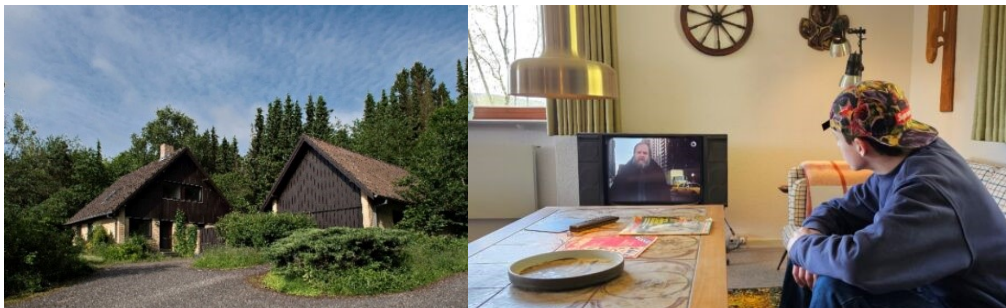

Indpakning af genstande i rum – renovering af eltavler i maskinrummet.

Maskinmesterboligen

Den sidste maskinmester forlod gulstenshuset i 2010. Derfor var boligen modsat bunkeren uden inventar, hvorfor Nordjyske Museer inden for grænserne af fredningen kunne agere frit mht. indretningen. Villaen blev indrettet som en bolig omkring 1980 med forskellig underliggende digitale installationer. Blandt andet kan man smide sig i sofaen og se fjernsyn fra 1980 – f.eks. Dus med dyrene, OL fra Moskva og John Lennon skudt i New York. På skærme placeret på flere af boligens døre kan man interaktivt møde maskinmesterens fiktive familie, der fortæller om deres liv under og overvejelser om den kolde krig. En bevilling på 1,2 mio.

kr. fra Region Nordjyllands Udviklingspulje muliggjorde arbejdet i villaen, som i det store og hele var færdigindrettet i 2020. Foruden at agere bolig for den fiktive maskinmesterfamilie, fremstår villaen som et eksempel på den "almindelige danskers" bolig, hvilket skal ses i lyset af "det officielle" Danmarks vilkår i bunkeren.

Maskinmesterboligen med tilhørende garage – interiør fra dagligstuen indrettet 1980-stil

Velkomstbygningen

7. oktober 2019 skulle konkurrencematerialet til den indbudte arkitektkonkurrence for velkomstbygningen afleveres. Det var et krav fra Nordjyske Museers side, at konkurrencen omfattede en samlet løsning for bygning og udstilling. Forud var fem teams blevet prækvalificerede til at deltage i en tofaset konkurrence, her nævnt i vilkårlig rækkefølge:

- 3XN, Schnettler, Orbicon, By+Land, Kvistgaard + Hird
- Fogh & Følner Arkitekter A/S, Christoffer Harlang Architect,s Lea Nørgaard landskab ApS, Strunge Jensen A/S, Ulla Tofte, Kjeld Vindum
- Friis og Molkte A/S, Udstillingsarkitekten.dk, Green Sustainable Landscape, Moe, Planscape
- Reulf Ramstad Architects A/S, Bolinger Grohmann, Engelbrecht Construction, No Parking
- AART Architects, Thøgersen & Stouby (senere Kumulus), SLA, NIRAS.

Det første bedømmelsesmøde blev afholdt på Vikingemuseet Lindholm Høje den 16. oktober 2019, hvor hvert team præsenterede sit materiale. Dommerkomiteen var enige om at udsende afslag til tre teams og indkalde til forhandlingsmøde med team Friis og Molkte samt team AART Architects. Disse to afleverede endeligt tilbud 22. november 2019. På sit møde den 2. december 2019 besluttede en enstemmig dommerkomiteen, at det bedste forslag i henhold til bedømmelseskriterierne var udarbejdet af team AART Architects.

Dommerkomiteen bestod af: Museumsdirektør, Lars Christian Nørbach for Nordjyske Museer; Direktør, Claus Holm, Rebild kommune for Ejendomsfonden REGAN Vest; Bestyrelsesformand Leif Sondrup, Nordjyske Museer for Ejendomsfonden REGAN Vest; Projektleder, Eske Møller for Realdania; Programchef Stine Lea Jacobi for Realdania.

Fagdommere var: Designchef, arkitekt, Emil Carstens, Arkitema Architects; Landskabsarkitekt, Signe Winther Beilman, Schønherr; Udstillingsarkitekt, Tina Lind, Arkitema Architects; Ingeniør, Rådgiver til panelet Carsten Bach Pedersen, COWI.

Konkurrencesekretærer: Projektkoordinator, Jens Ove Skjærbæk, Nordjyske Museer; Ledende bygherrerådgiver, Carsten Bach Pedersen, COWI.

Team AART Architects ønskede med sit projekt at skabe det "ultimate koldkrigsmuseum" med fokus på totaloplevelsen, hvor landskab, bygning og udstilling går op i en højere enhed. Projektforslaget honorerede

ved at etablere en række delvist nedgravede bokse i/på skrænten på bedste vis kravene til økonomi, logistik og terræn. Bygningskroppen ligger let skjult bag en skovtykning, så den kun gradvist toner frem for den besøgende. Placeringen af bygningskroppen langs med bakkens højdekoter giver en minimal terrænbearbejdning og er med til at holde omkostningerne til byggeriet nede.

Ankomsten er i projektforslaget løst på overbevisende vis. Museets besøgende ankommer via et snoet stiforløb, der i dommerkomiteens øjne bidrager positivt til den samlede oplevelse af det skjulte anlæg i skoven. Vareindleveringen er adskilt fra publikum. Flow mellem forskellige elementer - den nye udstillingsbygning på skråningen, bunkeren og maskinmesterboligen og skoven er løst både logisk og enkelt. Således er det muligt for besøgende at færdes ubesværet mellem disse.

Forslaget placerer fire bokse på række, delvist bygget ind i landskabet. Boksene indeholder hver deres funktion: administration, reception/café, udstilling/læringscenter. Bygningens servicefunktioner er placeret i dennes ryg, ind mod skrænten og publikumsfaciliteterne placerer sig ud imod Gravlev ådal. Bygningskroppen beskrives som "sorte bokse der skjuler deres indhold" med reference til selve bunkerens tophemmelige karakter. Med deres beklædning af sort cortenstål opfylder boksene ønsket om en diskret fremtoning, og de mobile skodder foran caféen gør, at museet kan lukkes helt af. Projektet er velproportioneret og skårene mellem boksene er med til at bryde skalaen ned.

Det blev af dommerkomiteen desuden noteret, at udstillingen havde et rigtig godt flow og logistikcentreret omkring café og introduktionsrum, som indeholder en stor skalamodel af REGAN Vest og en tidslinjefortælling, introducerer de besøgende til den historiske ramme. Herfra er der et simpelt cirkulært flow med mulighed for mange afstikkere – hvor det er muligt at gå til og fra de forskellige temaer.

Desuden fandt dommerne, at der i udstillingsfortællingerne er en god balance mellem iscenesættelsen af frygten og krigen på den ene side samt optimismen og håbet på den anden. Fortællingerne skildrer både de store internationale politiske perspektiver og den kolde krig ud fra de civile danskeres liv. Der demonstreredes et stort katalog af formidlingsmæssige greb og muligheder for en differentieret dybde på historierne, hvilket utvivlsomt vil tiltale de forskellige brugergrupper. Virkemidlerne omfatter blandt andet hands-on-installationer, animerede tidslinje-fortællinger, som ridser de store historiske linjer op, og personlige beretninger, som gør fortællingerne personlige, nærværende og meget varierede.

Vinderen af konkurrencen blev offentliggjort 9. januar 2020 ved et arrangement på Hotel Comwell, Rebild Bakker. Her præsenterede Arkitekt MAA og founding partner Anders Tyrrestrup projektet for offentligheden.

AART Architects gengivelse af velkomstbygningen og situationsplan i konkurrencematerialet.

Opførelse af velkomstbygningen

Ultimo marts 2020 viste det sig efter projekteringen af velkomstbygningen nødvendigt med besparelser. Af væsentlige besparelser besluttede bestyrelsen for Ejendomsfonden REGAN Vest sig for at skære 3,21 meter af den del af bygningen, som omfattede udstillingen, hvilket også betød reduktion af udstillingen med et ud af i alt otte temaer. Hertil kom andre besparelser.

Med baggrund i foretagne boreprøver på grunden fremsatte team AART Architects krav om at ændre gulvkoten for velkomstbygning fra 19 meter til 20 meter over DNN. Man var blandt andet nervøse for tilstrømmende grundvand. Ændringen ville betyde en væsentlig udgift til projektering samt ikke uvæsentligt vanskeliggøre adgang fra P-pladsen til velkomstbygningen. Bestyrelsen for Ejendomsfonden besluttede at holde fast ved kote 19. Under afgravning til kote 19 ville man kunne vurdere situationen, og skulle der vise sig problemer med grundvand, ville man kunne stoppe afgravningen og projektere på ny. Bortset fra vand i den sidste del af udgravning af byggegruben stødte man ikke på forhindringer.

Rebild Kommune iværksatte primo 2020 i forbindelse med lokalplanen for velkomstbygningen en miljøundersøgelse af arealerne, hvor velkomstbygningen skulle opføres. Årsagen hertil var, at kommunen ikke havde været opmærksom på et areal delvist inden for museets matrikel, hvorpå Aarhus Universitet undersøgte biodiversiteten. Undersøgelsen bevirkede, at byggestart blev udskudt fire måneder. Lokalplan 310 Rebild Kommune blev 26. august 2020 vedtaget af byrådet. Eneste indsigelse kom fra Dansk Naturfredningsforening, som anmodede om, at bygningen blev beklædt med lokalt træ. Kommunen valgte ikke at følge indsigelsen.

September 2020 afholdtes licitation af seks entrepriser (vindende firma) til opførelse af velkomstbygningen: Anlægsentreprisen (Gunnar Nielsen), råhusentreprisen (Jorton), lukningsentreprisen (Jorton), kompletteringsentreprisen (NCC), installationsentreprisen (Bravida) og gartnerentreprisen (HedeDanmark). Kontrakterne kunne først som følge af vanskeligheder med udførelse af anlægsentreprisen underskrives marts 2021.

Udstillingsentreprisen blev opdelt i mindre underentrepriser, og man kunne i februar 2021 skrive kontrakt med: Ambiente (Fysisk opbygning), Lightning Up (Lys), Audio Visuelt Centrum (AV-hardware), Thøgersen og Stouby (indhold og design) samt (AV-indhold).

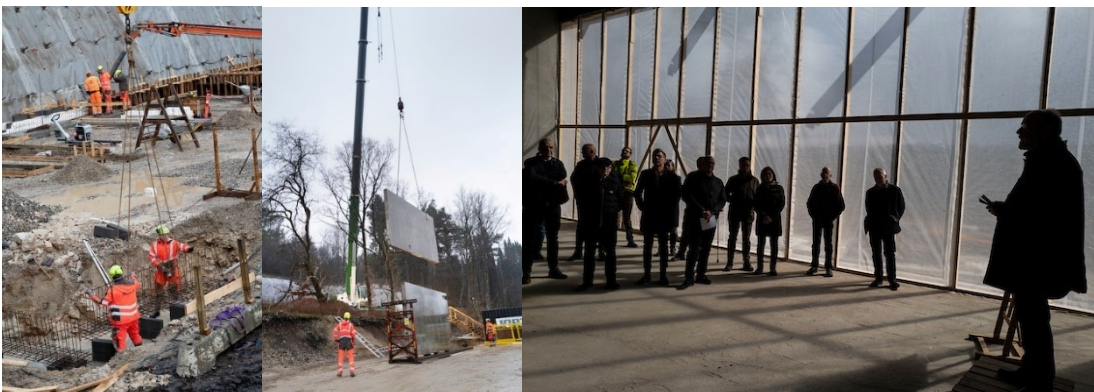
Vedrørende anlægsentreprisen undersøgtes i første omgang et tilbud fra M. J. Eriksson, som dog af konditionsmæssige årsager endte med at blive forkastet. For at stille alle entreprenører lige, valgte bestyrelsen for Ejendomsfonden REGAN Vest at foretage genudbud af Anlægsentreprisen. M. J. Erikssons opgaveløsning gik i korte træk ud på at foretage en relativ flad og lang udgravning af byggegrubens bagvæg. Derved blev bagvæggens hældning tilstrækkelig lav til, at man ikke skulle foretage de omkostningstunge udboringer til en indfatningsvæg. Løsningen var besnærende prisbillig, hvorfor Ejendomsfondens bestyrelse ønskede den undersøgt nærmere. Imidlertid viste granskningen af M. J. Erikssons løsning at indeholde afgravning af arealer udenfor museets matrikel. Undersøgelserne af den alternative sikring af bagvæggen samt det efterfølgende genudbud hen over nytåret 2020/2021 kostede omtrent seks måneders forsinkelse samt resulterede i en forøgelse af udgifterne til anlægsentreprisen på 4,7 mio. kr. En række besparelser på andre dele af projektet blev derfor gennemført.

Første spadestik – sikringsankre bores ind i kridtskråningen.

- Første spadestik blev foretaget 25. maj 2021 af bestyrelsesformand Per Lyngby, Nordjyske Museer og Ejendomsfonden REGAN Vest; den sidste pladskommandant for REGAN Vest, major, Hans Aage Simonsen og borgmester, Leon Sebbelin, Rebild kommune.
- Grundstensnedlæggelse i form af et forstenet søpindsvin fundet i forbindelse med udgravning til byggegruben blev af borgmester Leon Sebbelin foretaget 2. december 2021.
- Rejsegilde afholdt 1. april 2022.
- For at orientere om projektet havde bestyrelsesformand Per Lyngby, Nordjyske Museer og museumsdirektør Lars Christian Nørbach foretræde for Folketingets Kulturudvalg 22. juni 2022.
- August 2022 – ok fra Hiroshima Memorial Museum til udlån af genstande fra atombombningen af byen.
- 10. februar 2023 officiel åbning af Koldkrigsmuseets REGAN Vest.
- 13. februar 2023 åbning af Koldkrigsmuseets REGAN Vest for offentligheden.

Foruden de rent byggetekniske udfordringer, er byggeriet foregået i en periode med store udfordringer for byggesektoren i almindelighed. Således lukkede statsminister Mette Frederiksen blot to måneder efter præsentation af AART Architects som vinder af arkitektkonkurrencen landet ned som følge af Covid19. En stor udfordring for projektets økonomi blev også de voldsomme prisstigninger og inflation fra sommeren 2021 og frem til åbningsdagen. Prisstigninger, som blandt andet var et resultat af blokering af Suez Kanalen, svigtende forsyningskæder og mangel på essentielle materialer. Fondene var i det store og hele yderst villige til at dække de forøgede udgifter. Der var i det hele taget stor aktivitet i byggesektoren i denne periode og i november 2021 meddelte Jorton, at levering af betonelementerne blev minimum fire uger forsinket. Konsekvensen heraf blev endnu en udskydelse af åbningsdatoen. Påsætning af facadestålblader blev omtrent et halvt år forsinket, men afsluttedes dog inden jul 2022.

Støbning af fundament – elementer ankommer – Per Lyngby taler ved rejsegildet.

For at bøde lidt for udsættelsen af åbningsdagen, påbegyndte Nordjyske Museer fra sommeren 2021 vandringer i terræn med kik ind i bunkerens indgangstunnel. Disse blev sat i salg hver 2. uge til en pris på 120 kr. Holdstørrelsen var 20 personer og varigheden en god time. Man forventede i denne periode stadig, at indvielsen kunne finde sted ultimo oktober 2022.

Arbejderne med udstillingen påbegyndtes sent på efteråret 2022 og som sædvanen tro arbejdede både entreprenører og museets eget personale på udstillingen indtil "fem minutter" i den officielle åbning.

Opbygning af udstilling – Den næsten færdige velkomstbygning

Åbning for publikum

I løbet af efteråret 2022 blev det klart, at en åbning i oktober 2022 blev mere og mere urealistisk, hvorfor Ejendomsfondens bestyrelse i efteråret besluttede sig for at åbne Koldkrigsmuseet REGAN Vest for offentligheden 13. februar 2023.

I løbet af efteråret blev der med Rebild kommunes mellemkomst udarbejdet en samarbejdsaftale mellem Rebildcentret og Koldkrigsmuseet REGAN Vest. Ligesom også samarbejdet med egnens hoteller begyndte at tage form. I løbet af det første år har de lokale hoteller i pressen meldt om omsætningsfremgang på op til 33 % som følge af dette samarbejde.

1. november 2022 kl. 10 blev løssalgsbilletterne for perioden 13. februar 2023 til 14. april 2023 (9 uger) sat i salg. Jf. forretningsplanen var det kun muligt at erhverve billetter online. For at fremme individuelle gæsters køb, havde museet i dette første rul lagt en begrænsning på 8 billetter pr. køb. Frem til midnat den første dag blev der solgt knap 5.000 billetter, og 1. december 2022 var der solgt 9.100 billetter af de i alt 13.230 billetter fra 1. rul. Hertil kom reserverede billetter til grupper. Forretningsplanen forudsatte en belægningsprocent på 75. Inden 2. rul blev sat i salg, var 1. rul stort set udsolgt. 2. rul 17. april 2023 til 25. juni 2023 blev sat i salg umiddelbart før jul 2022, så publikum med gavekort til museets webshop, kunne anvende dem på billetter til REGAN Vest.

Der er til at begynde med sat to rundvisningstyper i salg – rundvisning-klassik og rundvisning-smørrebrød. Rundvisning-klassik koster 260 kr. (+ 10 kr. i billetgebyr) pr. person og består af rundvisning i bunkerens 1,5 times varighed, adgang til velkomstbygning og udstilling samt adgang til maskinmesterboligen 1980. Rundvisning-smørrebrød koster 520 kr. (+ 10 kr. i billetgebyr) og består af rundvisning i bunkerens 1,5 times varighed og 1 times ophold i bunkerens kantine, hvor der serveres tre stk. smørrebrød og drikkevarer. Dertil inkluderer billetten naturligvis også adgang til velkomstbygning og udstilling samt adgang til maskinmesterboligen 1980. Af daglig i alt 21 rundvisning er de 18 klassik og de tre sidste smørrebrød. Første rundvisning påbegyndes kl. 10, hvorefter der afgår rundvisninger med 15 minutter mellemrum (indlagt to pauser kl. 11.15 og kl. 13.15) indtil sidste rundvisning afgår kl. 16.30. Dermed er sidste hold ude af bunkerens ca. kl. 19 og museet lukker kl. 20.

Der opstod en del kritik i pressen og på nettet af for høje billetpriser. Tendensen i salget er imidlertid klar - de dyreste billetter (rundvisning-smørrebrød) bliver solgt hurtigst. Desuden sælger weekender og ferier godt, mens tirsdag til torsdag ikke er så populære.

For guider, butikspersonale og andet personale fra Koldkrigsmuseet REGAN Vest afholdtes i månederne omkring årsskiftet 2022/2023 en lang række kurser i blandt andet redning, førstehjælp og fortælle teknik. Uddannelse af den enkelte guide koster mellem to og tre ugers løn. I første omgang ansattes 28 guider, hvortil kom museets faste personale som også foretager rundvisninger. I løbet af sommeren 2023 var det nødvendigt at ansætte flere guider, så antallet i alt er ca. 40. Forud for åbningen 13. februar 2023 blev der afholdt to testdage, hvor lokalbefolkning blev inviteret til at besøge Koldkrigsmuseet REGAN Vest og give feedback på blandt andet rundvisning i bunkeren.

I perioden 13. februar 2023 til og med 30. november 2023 er der i alt solgt 62.654 billetter, hvormed belægningsprocenten for første år i drift blev +98 %. På grund af flagermus i bunkeren holder hele Koldkrigsmuseer REGAN Vest lukket i november og december. Disse måneder anvendes til restaurering, sikkerhedsopdateringer og afspadsering. Ved sæsonafslutning 30. november 2023 er ca. 25 % af billetterne i 2024 solgt. Det drejer sig om godt 15.000 billetter til grupper og alle løssalgsbilletterne (8.000 stk.) i første runde 1. februar til 14. april 2024.

På grund af begrænset plads var det kun muligt at invitere omtrent 120 personer til den officielle åbningshøjtidelighed 10. februar 2023 kl. 10 til 13. Det blev en festlig dag med taler af:

- Bestyrelsesformand, Per Lyngby, Nordjyske Museer, på vegne af Nordjyske Museer og Ejendomsfonden REGAN Vest.
- Borgmester Jesper Greth, Rebild Kommune, på vegne af kommunerne
- Arkitekt MAA, Eske Møller, Realdania, på vegne af fondene
- Journalist og forfatter Leif Davidsen, indvielsestale og snoreklipping

Efterfølgende var der for de interesserede rundvisninger i udstilling og bunker.

Indvielsesdagens talere i ovenfor nævnte rækkefølge

Læringscenter

Som den sidste del af Koldkrigsmuseet REGAN Vest åbnede læringscentret 2. oktober 2023. Her kan folkeskolens afgangsklasser og ungdomsuddannelserne deltage i et nyudviklet dilemmaspil, hvori de skal lede Danmark gennem en atomkrig, der tager udgangspunkt i autentiske øvelser i bunkeranlægget under den kolde krig krydret med blandt andet fiktive tv-avisere og telefonopkald fra NATO.

Fra læringscentrets situationsrum, der ligner bunkerens situationsrum, skal eleverne lede Danmark gennem en fiktiv atomkrig i stort set samme rammer, som regeringen under den kolde krig skulle have ledet landet fra. Eleverne udgør tilsammen den danske regering, og de skal både indsamle informationer om krisesituationerne fra det civile beredskab, vurdere informationerne og træffe beslutninger med dramatiske konsekvenser. Undervejs konfronteres de med en række dilemmaer, hvor de skal sikre den

danske befolkning og det danske demokrati bedst muligt. Hvordan skulle man fx bevare roen i samfundet og undgå, at befolkningen går i panik?

Læringstilbuddet, der er justeret efter uddannelsernes læringsmål koster 1.500 kr.pr. klasse og tager ca. 5 timer. Kapaciteten er én klasse dagligt på hverdage. Ligesom tilfældet er for de øvrige billetter til Koldkrigsmuseet REGAN Vest, bliver også disse udsolgt utroligt hurtigt.

Det er planen i løbet af 2024, at omforme læringscentrets dilemmaspil til en voksen målgruppe samt sælge forløb til virksomheder og lignende.

I læringscentret deltager eleverne i rundvisning i bunkeren inden de selv skal rede trådene ud i dilemmaspillet "Demokratiets sidste bastion"

Arbejdspladsen Koldkrigsmuseet REGAN Vest

Der er ved Koldkrigsmuseet REGAN Vest ansat personale svarende til ca. 20 fuldtidsstillinger. Den faste stab udgøres primært af teamansvarlig, caféansvarlig, butikansvarlig, rengøringsansvarlig, bygningsansvarlig og dertil tilknyttede folk. Hertil kommer omtrent 40 timelønnede guider samt f.eks. museumsinspektører og andet personale fra Nordjyske Museer, som løser konkrete opgaver.

Koldkrigsmuseet REGAN Vest er en af 13 udstillingssteder under Nordjyske Museer, og står for omtrent 1/3 af museets omsætning. De øvrige 2/3 af omsætningen stammer fra hhv. arkæologien og de øvrige udstillingssteder. Som sådan fylder Koldkrigsmuseet REGAN Vest og dets personale en hel del i Nordjyske Museer. Et forhold som såvel direktion og bestyrelse er opmærksom på i forhold til organisation og økonomi.

Fremtiden

Det ser ikke ud til, at publikumstilstrømningen aftager foreløbig. Tværtimod stiger antal solgte billetter i løbet af tidsrummet fra kl. 10 til midnat på dagen, hvor salget af et nyt rul starter. Det er rygtedes, at det er vanskeligt at få billetter, så publikum sidder klar, med det resultat, at der er indført kø-funktion på hjemmesiden. I spidsbelastningstiden tager det omtrent to timer at komme fra "venteværelset" til billetkøb.

I de kommende år arbejdes der på udvikling af nye produkter – som f.eks. at omforme læringscentrets dilemmaspil til voksne. Ligesom også salg til udlændinge er i fokus. Som følge af, at løssalgsbilletterne sælges flere måneder før rundvisningen finder sted, er det nemlig ikke lykkedes at få mange udenlandske deltager på rundvisninger. Faktisk er det overvejende danskere med sprogøre, som køber billetter til rundvisningerne på engelsk og tysk. For at løse denne problemstilling søges der samarbejde med sommerhusudlejningsfirmaer som i forbindelse med købsituationen formodes også at kunne sælge billetter til sprogversionerede rundvisninger.

Med den høje belægningsprocent har der været stort træk på såvel materiel som personale. Således har det været nødvendigt at foretage en række ansættelser og bygningsmæssige opgraderinger, som ikke var forudset. Det er tydeligt, at der med det høje besøgstal er væsentligt mere slid end forventet på gulve og lignende, som afstedkommer øget rengøring. Hertil kommer øgede udgifter til blandt andet rekruttering af guider og relaterede sikkerhedskurser. Hvis ikke Folketinget i fremtiden fortsætter med at bevilge de 2,6 mio. kr. årligt til driften af Koldkrigsmuseet REGAN Vest, vil museet med blot ti procent færre gæster blive alvorligt udfordret på driften.

Det færdige resultat september 2023 – dag og nat.

Lars Chr. Nørbach

Lars Christian Nørbach

Museumsdirektør, ph.d.

Nordjyske Museer og Ejendomsfonden REGAN Vest

Bilag:

- Ejendomsfonden REGAN Vest Røde Møllevej 22, Gravlev, 9520 Skørping CVR-nr. 40 59 92 07 Projekt-/byggeregnskab for perioden 9. maj 2019 - 10. november 2023 Koldkrigsmuseet REGAN Vest
- Regnskaberklæring til projektrejskabet for Ejendomsfonden REGAN Vest for "Koldkrigsmuseet REGAN Vest", for 9. maj 2019 – 10. november 2023